

Oponentský posudok na diplomovú prácu Andrei Slovákovej
Interpretační strategie pro filmy s nízkým stupněm narace

Na predloženej diplomovej práci Andrei Slovákovej v prvom rade oceňujem, z hľadiska situácie na Slovensku o to viac, už samotný fakt písania ako ďalšieho rozpracovávania (udomácnovania?) kognitivistického prístupu v česko-slovenskom filmovom myslení. Inšpirácia hlavne angloamerickým výskumom kognitívnych procesov vnímania filmu už nie je novum, napriek tomu sa stále „vyčerpáva“ najmä v analýzach fikčného / naratívneho / hraného filmu. Slováková sa tak koncepciou svojej diplomovej práce radí k tým autorom, ktorí našli odvahu vykročiť k okrajom dominantnej kinematografie, s cieľom sledovať parametre vnímania a (po)rozumenia filmu s nízkym alebo takmer „nulovým“ stupňom narácie.

Hoci v úvode autorka naznačuje „ľudovú“ motiváciu písania (častú otázku *o čom* takýto film je), zároveň si kladie i obdivuhodne ambiciózne filmologický cieľ – navrhnúť model interpretácie, resp. vytýčiť interpretačné stratégie výkladu nenaratívneho (experimentálneho, avantgardného) filmu. Podstatnú časť práce preto venuje dôkladnému teoretickému, resp. metodologickému zabezpečeniu kreovania daného modelu. Kľúčom určenia skúmaného materiálu sa pre Slovákovú stáva čo najefektívnejšie vzájomné vymedzenie naratívnosti a nenaratívnosti. To pochopiteľne znamenalo najprv „vydestilovanie“ základných princípov naratívu, opierajúce sa o nevyhnutné čítanie Bordwella, Branigana, Plantingu, Petersona a d'., a následné definovanie jeho protipólu. Autorka potvrdzuje svoju kritickú kompetenciu nielen výberom a rozborom hlavných rysov rôzne silnej/slabej, až nenaratívnej organizácie filmových dát (časové ukotvenie, kauzalita, podoba filmového sveta, konanie jeho aktérov), sledovaním pozície (ne-viditeľnosti) autora, opisom diváckej voľby ne-naratívneho hľadiska ako perцепčnej aktivity (možnosť ne-naratívneho nasmerovania/sklonu vnímania). Kvalitu formovania vlastného filmového názoru podčiarkuje aj tým, ako dokáže a neváha odkrývať niektoré problematické súvislosti takéhoto pristupovania k nenaratívne filmu (napr. tenký ľad introspekcie).

Slováková sa teda nestratila v teoretizovaní, naopak, plusom práce je jeho pragmatické využitie v celkovo racionalizovanom písaní. Pozoruhodná je formulácia a snaha o dôsledné odpovedanie na navrhnutých 15 otázok analýzy poznávacích procesov, analýzy konštrukcie významov a sklonov k naratívne čítaniu v rámci prípadových štúdií.

Okrem šírky záberu, silných stránok kognitívistickej orientácie výkladu ne-naratívneho filmu, sa v Slováckej písaní zároveň ukazujú aj limity zvoleného prístupu a zacielenia práce. Základnou otázkou je pre mňa tu nejasné a zároveň všeobecne okliešťujúce uvažovanie o experimentálnom ako nenaratívnom filme (povedané v skratke a zjednodušene s Petrom Gidalom: rozpoznávanie tém, označovanie toho čo je vo filme dominantné, nedodržanie jedného alebo všetkých princípov naratívu, je úplne mimo rámec a-logiky porozumenia experimentálnemu filmu/kinematografii).

Inou otázkou je pokus o vyznačenie prechodu od naratívneho k nenaratívnomu prostredníctvom rozlíšenia troch medzistupňov. Kalibrovanie rovnakých príznakov pre jednotlivé stupne problematizuje prípadnú dohodu o tom čo je „oslabená“ a čo „veľmi slabá“ narácia v ktorom filme, a tým zároveň zneisťuje širšiu použiteľnosť takéhoto stupňovania. Ďalšou otázkou je pre mňa aj príliš voľná priechodnosť medzi subjektívnym a univerzalizovaným pri komentovaní diváckych pozícií. Z prípadových štúdií ma trochu prekvapila mierna bezradnosť kritického voľného pádu do filmu Arthura Lipsetta. Intenzita dialógu s Naomi Kawase i Mikeom Hoolboomom je evidentná a čitateľa práce nevyhnutne očarí. U Lipsetta chýba kritické zohľadnenie jeho vízie filmu a tým sa oslabuje i potenciálny zážitok slasti z „očakávaného“ porozumenia (divák filmu i čitateľ práce by samozrejme porozumel filmu inak s vedomím jeho založenia na poézii Dylana Thomasa, filmovej teórii Siegfrieda Kracauera či myslení hudbou Johna Cagea, ktorý ju mal k filmu pôvodne komponovať).

Vzhľadom na zvládnutie teoretických východísk práce a zaujatosť spracovania prípadových štúdií vybraných filmov, i napriek problematizovanému spôsobu ich ne-naratívneho / experimentálneho vymedzenia, prijímam text celkovo ako podnetnú filmologickú expedíciu do málo preferovaných, resp. neznámych teritórií kinematografie. Súhlasím s obhajobou diplomovej práce Andrei Slováckovej a navrhujem hodnotenie **výborná (A)**.

V Bratislave, 20. máj 2008

Martin Kaňuch

